

3.3. Sözlük Bilim Modülü

Sözlükbilim modülü **Sözbirimleştirme, Madde Başı (MB) Alt Yapılandırmalar** ve **Veri Girişi** aşamalarından oluşmaktadır.

Bu aşamada **Tanılama Paneli** aracılığıyla oluşturulan derlemden sözbirimleştirilmiş yapılar ve buna bağlı olarak derlemede yer alan tümceler ve bu tümcelere ait matadatalar veri işleme aşamalarına katılmaktadır (Şekil 12).

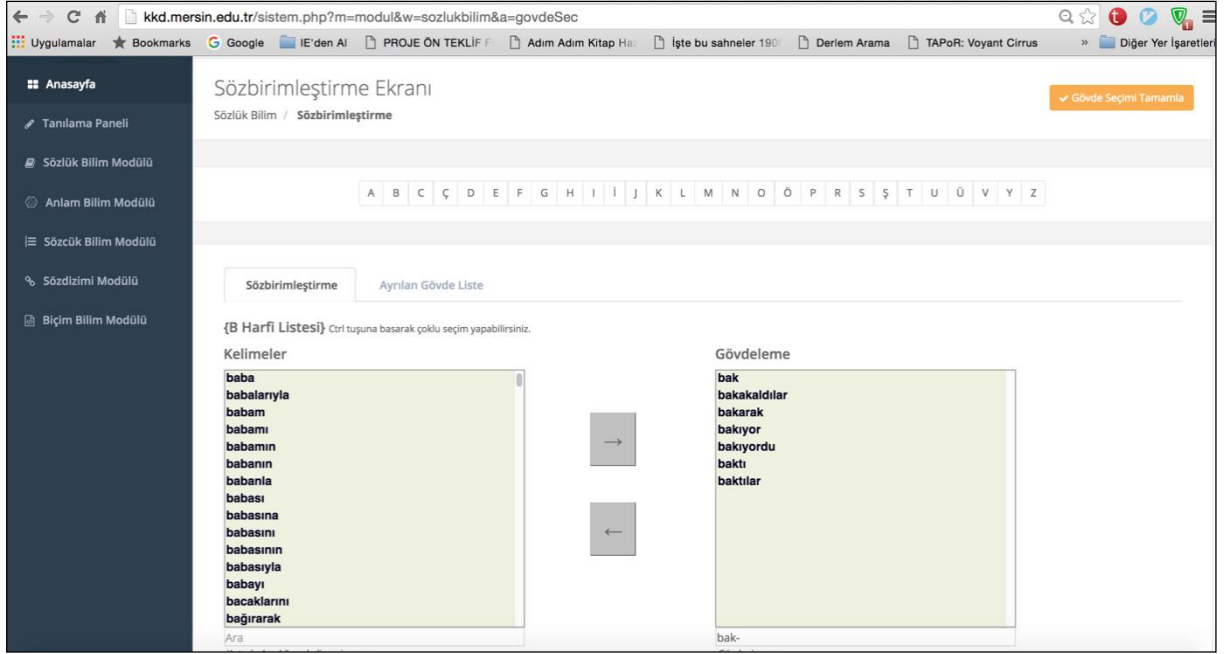
Şekil 1. Sözlük Bilim Modülü işlem aşamaları

Sözlük bilim modülü üzerinden sözlük bilimsel uygulamalar şu şekildedir:

3.3.1. Sözbirimleştirme

Sözbirimleştirme aşamasında sözbirimler “gövdeleme” işlemine tabi tutuldukları bir arüyüzde işlenmektedir. Türkçenin doğası gereği ‘madde başılama’ya karşılık gelen bu işlem aracılığıyla listelenen sözlükbirimler esnek olan *madde başı alt yapılandırmalar* belirlendikten sonra **Veri Girişi** aşamasında yapılandırılmaktadırlar.

Özetle, sözbirimleştirme - madde başılama (gövdeleme) - madde başı yapılandırmalarının ardından madde başı olabilecek sözlükbirimler veri giriş arayüzünde belirlenen madde başı yapılandırmalar çerçevesinde işlenmektedir (Şekil 13).

Şekil 2. Sözbirleştirme-gövdeleme/madde başlama arayüzü

Gövdelenmiş yapılar alfabetik sırayla Şekil 14'te listelenebilmekte ve gerektiğinde güncellenebilmektedir.

Gövde	Kelimeler	İşlem
baba	baba, babalarıyla, babam, babamı, babamın, babanın, babanla, babası, babasına, babasını, babasının, babasıyla, babayı	Düzenle
bacak	bacaklarını	Düzenle
bağır-	bağırarak, bağırdı, bağırıp, bağırıyordu, bağırmakta, bağırmaya	Düzenle
bağırış-	bağırıyorlardı, bağırışma	Düzenle
bahçe	bahçe, bahçede, bahçenin, bahçesini, bahçeye, bahçeyle	Düzenle
bahçıvan	bahçıvan, bahçıvanı, bahçıvanın, bahçıvanıydı, bahçıvanlığı, bahçıvanlığı	Düzenle
bak-	bak, bakakaldılar, bakarak, bakıyor, bakıyordu, baktı, baktılar	Düzenle
bakkal	bakkala	Düzenle

Şekil 3. Gövdelenmiş sözlükbirimler (ayrılan gövdeler)

Gövdelemelerin ardından oluşturulması düşünülen sözlük için araştırma sorularına ya da amaçlılığa göre esnek olarak belirlenebilen (sözcük türü, sesletim, köken, resim dosyası, ses

dosyası vb.) çeşitli yapılandırmalar veri işleme aşamasında Şekil 15'te görülen arayüz kullanılarak yapılandırılabilir.

3.3.2. Madde Başı Alt Yapılandırma

Bu arayüzde yukarıda da belirtildiği üzere amaçlılığa ya da araştırma sorularına bağlı olarak madde başlarının işlemlerinde yer alacak yapılandırmalar esnek bir arayüzde kullanıcı tarafından oluşturulabilir.

Bu arayüzde sesletim için ayrıca bir ses dosyası ya da resimli sözlükler için resim ekleme aracı gibi araştırmacının diğer tüm isteklerine cevap verebilecek esnek bir yapılandırma söz konusudur. Şekil 15'te örnek uygulamada sesletim, köken, birleşik söz ve resim dosyası tercih edilmiştir. Elbette ki başkaca yapılandırmalar burada esnek bir biçimde yapılandırılabilir.

Şekil 4. Madde başı yapılandırma arayüzü

Bu aşamanın ardından temel bir madde başı yapılandırma şablonu oluşturulmuş olmakta ve araştırmacı diğer bir aşama olan veri girişlerini yapacağı aşamaya geçebilmektedir.

3.3.3. Veri Girişi

Veri girişi aşamasında gövdelenmiş yapıların listesi üzerinden madde başı olarak işlenmek istenen sözlükbirim seçilmekte ve bu aşamadan sonra artık seçilen sözlükbirimle ilgili yapılandırma aşamasına geçilebilmektedir. Şekil 16'da görüldüğü gibi madde başı olarak "baba" sözlükbirimi üzerinde yapılacak işlemler arasında anlamların girişi, tanıkların seçimi,

(Şekil 17) anlam ve tanığa bağlı sözcük türü etiketi, sesletim, köken, birleşik söz ve resim girişi (Şekil 18) ile eşdizimli yapıların belirlenmesi (Şekil 19) aşamaları gerçekleştirilebilmektedir.

Maddebaşı Veri Girişi

Söz­lük Bilim / Maddebaşı Veri Girişi

Serbest Arama tam kelime ARA

A B C Ç D E F G H I İ J K L M N O Ö P R S Ş T U Ü V Y Z

{B Maddebaşı Listesi}

Kelimeler

- baba
- bacak
- bağır-
- bağırs-
- bahçe
- bahçıvan
- bak-
- bakkal
- balçıklı

Şekil 5. Örnek madde başı veri girişi

Maddebaşı Veri Girişi

Söz­lük Bilim / Maddebaşı Veri Girişi

Serbest Arama tam kelime ARA

A B C Ç D E F G H I İ J K L M N O Ö P R S Ş T U Ü V Y Z

baba Anlam Girişi

Google'da Ara TDK'da Ara

Anlam Çocuğu olan erkek, peder.

Tanıklar

- Uçan Motor`u görünce de, "Baba Uçan Motor geliyor, Uçan Motor!" diye zıp zıp zıplardı.
- Baba oğul leğene su doldurdular.
- Selim bir süre leğenin içinde dönüp duran motora baktı, sonra, "Baba," dedi.
- Baba oğul deniz kıyısına indiler.
- " diyordu, Ana oğul, yazdıkları mektuplarda, hep **baba** özleminden söz ediyorlardı, Baba sonunda buna dayanamadı, Kentin kenar mahallelerinden birinde, bir oda tuttu, Kansıyla oğluna, "Gelin.
- Baba, dört mevsim süresince gecesini gündüzüne katarak bahçeyle uğraşıyordu.
- "Gerçek, Baba senin bahçıvan olman utandırıyor beni, Hele yoksulluğumuz! Bu yaşama değin hiç yeni giysim olmadı, Hep yalıda ki yaşıtım çocukların eskileriyle büyüdüm, Ne olurdu sanki **babam** bahçıvan olacağına bahçe mimarı olsaydı, Ya da yalıda ki çocukların **babası** gibi varlıklı biri?." İbrahim boğazına düğümlenen hiçkinklar ne deniye sözünü sürdürmedi.

Şekil 6. Madde başı için anlam girişi, tanık seçimi, serbest arama arayüzü

Türü Seçiniz **İsim** Sifat Zarf Fıll Fillimsi Edat Bağlaç Ünlem Zamir Belirsiz Deyim-Atasözü İkileme Diğer

Ekle

baba MB Alt Yapılandırmalar

Sesletim:

Köken:

Birleşik Söz:

Resim: Dosya seçilmedi Sadece resim dosyası (JPG ve PNG) ekleyiniz

Şekil 7. Sözcük türü, madde başı yapılandırmalar (sesletim, köken, birleşik söz, resim) belirleme arayüzü

baba Eşdizimlilik n-4 n-3 n-2 n-1 n+1 n+2 n+3
n+4

baba oğul (2) v Tanıklar

babam bahçivan (2) v Tanıklar

babası oğlunun (2) v Tanıklar

babam da (1) v Tanıklar

babası Bak (1) v Tanıklar

baba özleminden (1) v Tanıklar

baba sonunda (1) v Tanıklar

babamı isterim (1) v Tanıklar

babası aççıydı (1) v Tanıklar

Şekil 8. Eşdizim belirleme arayüzü (n-4 .... n+4)

Tüm bu aşamaların ardından yapılandırılan madde başı sistem üzerine kaydedilmekte ve kaydedilen bu madde başı Word belgesi olarak dışa aktarılabilir (Şekil 20).

baba

Anlam Listesi

1) *İsim, Çocuğu olan erkek, peder. İbrahim süklüm püklüm, babasının peşine takıldı.*

MB Alt Yapılandırılmalar

Sesletim: [baba]

Köken: Tr.

Birleşik Söz: baba oğul

Eşdizim Listesi

1) ana baba (ikileme)

Word Aktar Düzelt

Şekil 9. Madde başı yapılandırılmış sölük birim: “baba”

Bu modülde özetle yapılabilecekler şu şekildedir:

Şeçimlik bir liste, oluşturulan derlem üzerinden sorgulanabileceği gibi, oluşturulan gövdelemeler üzerinden elde edilen madde başları da sistem üzerinden amaçlılığa uygun olarak yapılandırabilmekte, madde başı olarak biçimlendirilerek tüm bu unsurlar rapor olarak dışa aktarılabilir. Bu yapılandırmalar yine araştırmacının araştırma sorularına bağlı olarak ortaya koyulabilmektedir.